

Mode, fotografie en de man

Dirk Reynders

Drie naakte voetballers stonden op de affiche voor een expo in Wenen, een tentoonstelling over mannelijk naakt in de kunst tussen 1800 en nu. Stonden, want de affiche werd gecensureerd. Mannelijk naakt in de openbare ruimte: het blijkt geen vanzelfsprekendheid. Of wel?

Mannelijk naakt is een stuk minder gangbaar dan vrouwelijk naakt in de hedendaagse media. De Griekse beschaving was de laatste waarin mannelijk naakt als een vanzelfsprekendheid werd beschouwd. Hier was volgens puur esthetische maatstaven een welgevormde jongen mooier dan een goedgebouwd meisje. Nu geldt bij mannelijk naakt dat het pornografisch materiaal is, bedoeld voor en gemaakt door mannen. Naakte performances van mannen worden dan ook vlug geassocieerd met homoseksualiteit. Vrouwenbladen daarentegen staan vaak vol met foto's van prachtige, halfnaakte vrouwen zoals Kate Moss, zonder dat er een lesbisch label aan wordt gehangen. Toch is er een opkomst van mannelijk naakt in de media en de openbare ruimte merkbaar, zij het dan een heel specifieke vorm. Mannen worden meer en meer beschouwd als objecten van begeerte, een rol die vrouwen al enkele decennia innemen.

Mannelijkheid

Mannelijke lichamen zijn niet enkel het object van spektakel. In de meeste presentaties zijn het spectaculaire objecten die de cultuur van het ideale mannelijke lichaam en dus ook van mannelijkheid lijken te definiëren. De traditionele presentaties van actief, sadistisch en verlangend, hebben plaatsgemaakt voor visuele beelden met mannelijke lichamen die passief, masochistisch en gewild zijn. Het zijn lichamen die iets vrouwelijks hebben. Narcisme, het verlangen om gewild te zijn, werd eerst beschouwd als een vrouwelijke eigenschap, maar wordt in de hedendaagse populaire cultuur steeds meer geassocieerd met mannen. Er kunnen onder andere vier redenen worden

aangehaald als verklaring voor de toename van deze voorstelling van het mannelijke lichaam in populaire cultuur.

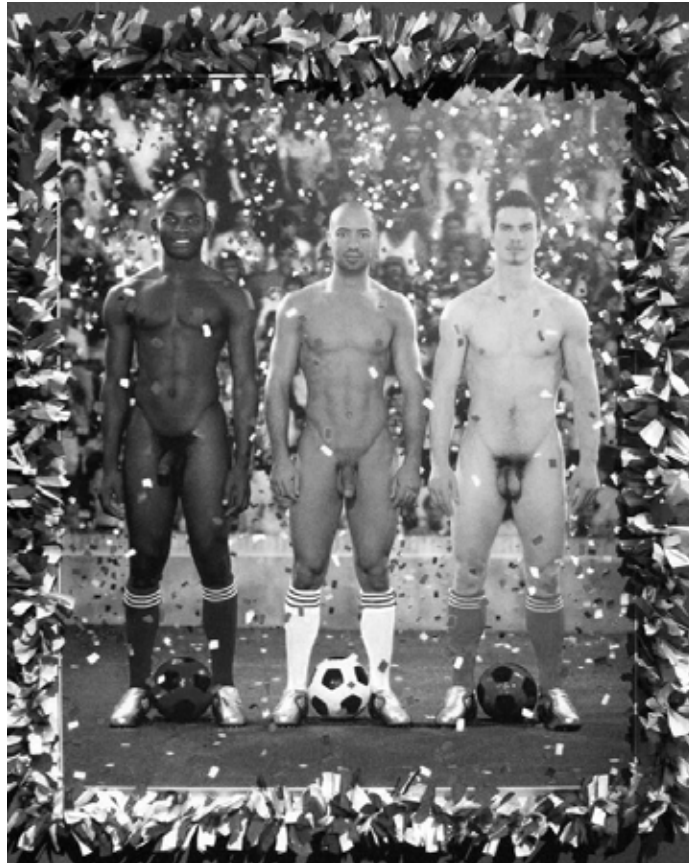
Vrouwelijk plezier

De eerste reden is gerelateerd aan de veranderde positie van de vrouw de laatste tientallen jaren. Deze verandering heeft niet enkel te maken met gelijkwaardigheid, maar ook met de aanwezigheid in de publieke sfeer. De presentatie van het vrouwelijk lichaam was vanzelfsprekend. Historisch gezien werd de presentatie van dat lichaam gebruikt voor de consumptie door de man. Men kan stellen dat de volledige 'glamourizing' van het mannelijk lichaam tegenwoordig ook een vorm is om het verlangen van de vrouw naar visueel plezier te bevredigen. De verklaring hiervoor is eenvoudig: het komt voort uit de trend van het kapitalisme om alles als verkoopbaar object op de markt te brengen. Men gaat niet langer enkel vanuit de positie van de man commercieel denken en vrouwen voorstellen als lustobject. Men denkt nu ook aan het visuele plezier voor de vrouw waardoor men mannen voorstelt als gewild door vrouwen.

Mode en reclame worden tegenwoordig overspoeld met fantastische foto's van mannen

Veranderende werkpatronen

Een tweede verklaring is de verandering van de werkpatronen sinds de jaren zeventig. De gelijke werkmogelijkheden voor vrouwen, waaronder ook in de harde sector, en het toenemende belang van technologische eigenschappen en 'managing skills', hebben ervoor gezorgd dat mannen niet langer alleen de kostwinners zijn. Het mannelijk lichaam

Drie naakte voetballers in een werk getiteld 'Vive la France' van Pierre et Gilles. Op de affiche voor een expo over mannelijk naakt in Wenen werd deze foto gecensureerd (beeld verkregen via www.modernism.ro).

wordt dus leesbaar in termen van zijn status als werknemer, een status die wordt bepaald door de conditie van het lichaam, alsook door de entourage zoals kleding, juwelen, locatie, etcetera. In deze context wordt het mannelijk lichaam gezien als een manier om weerstand te bieden tegen de afnemende macht van de man en dit via performances van 'mannelijkheid'. Mannen verliezen aan macht en compenseren dat met hun lichaam.

Homo-erotiek

Een volgende verklaring van de explosieve toename van beelden van het mannelijk lichaam in populaire cultuur kan worden gevonden in de versterking van de positie van homoseksuelen, van de gaysubcultuur en vooral in het ontstaan van de 'queertheorie' en de bijhorende manieren van 'queer' lezen en zien. De gespierde, jonge, mannelijke vorm heeft het homoseksuele verlangen gedomineerd in de klassieke Griekse stroming, evenals de renaissancistische voorstelling van het mannelijk lichaam en ook de negentiende-eeuwse homoseksuele noties van de perfecte mannelijke vorm en het bewustzijn van de fysieke cultuur. Deze specifieke voorstelling van het mannelijke lichaam heeft gezorgd voor de ontwikkeling van een meer zichtbare gaysubcultuur en het vermarkten van deze vorm van mannelijkheid. Dit was oorspronkelijk enkel bedoeld voor de homoseksuele man, maar is door de opkomst in de populaire cultuur een breder publiek beginnen te bereiken. Hierdoor zijn bepaalde homofobe angsten door heteroseksuelen verzwakt: de heteroman ziet het homoseksuele lichaam als 'mannelijker'. Ironisch genoeg is het gevolg ervan dat men het ideale mannelijke lichaam wil creëren en zo gewild te zijn door iedereen, onafhankelijk van iemands seksuele voorkeur. In dit meer queer maken van zowel het mannelijke

lichaam als van de 'male gaze' wordt het mannelijk lichaam beschouwd als object van verlangen. Het is dit verlangen dat soms nog angsten veroorzaakt bij de heteroman en daarom vaak nog een taboe en dus onbesproken blijft.

Gezondheid

De laatste verklaring is gelinkt aan de status van gezondheid. Het mannelijke lichaam is niet enkel een object van verlangen, maar ook een teken van gezondheid. De associatie van het lichaam met gezondheid maakt ook steeds meer deel uit van (populaire) cultuur. De druk die mannen ervaren om aantrekkelijk te zijn en een geïdealiseerd lichaamstype na te streven (slank en gespierd), wordt steeds belangrijker. De duidelijk omlinjende buikspieren (de 'sixpack') en de V-vormige blik van de Griekse standbeelden zijn kenmerken van het ideale mannelijke lichaamstype. Dieet en beweging (fitness) zijn noodzakelijk om zo'n lichaam te krijgen en te behouden. Dit leidt tot het fenomeen dat er bij jongens een grote toename is van anorexia. Men heeft er zelfs een naam voor: 'thinspo boys'. Nochtans is het belangrijk om aan te stippen dat gemiddeld gezien zowel homoseksuele als heteroseksuele mannen ongeveer even ontevreden zijn met hun lichaam. Net zoals bij meisjes en vrouwen is de tendens om zich te vergelijken met een ideaalbeeld aanwezig en dit brengt onzekerheid met zich mee.

Authenticiteit en suggestie

Het is duidelijk dat er een toename is van representaties van mannen in de populaire cultuur. Toch is het opvallend dat slechts bepaalde vormen van naaktheid voorkomen, terwijl andere worden verborgen of gecensureerd. Mode en reclame worden tegenwoordig overspoeld met

Afbeeldingen in Coitus Magazine. © Coitus Magazine

fantastische foto's van mannen. Maar wat is de macht van deze foto's? De verbazingwekkende modefoto's van bijvoorbeeld Steven Klein en Steven Meisel zijn natuurlijk een ideaal voorbeeld. Hun foto's roepen niet alleen de kwestie van realisme op, maar voor vele kijkers ook het 'echte'. De fascinatie voor het 'echte' is te wijten aan de mogelijkheid om onze herinneringen te creëren. Dit creëert een hechte relatie met het dagelijks leven of met het intieme ervan. Deze intimiteit en het gevoel van het 'echte', veroorzaakt door foto's, en bijvoorbeeld niet bij schilderijen, brengt ons tot de vraag: wat moet zichtbaar zijn en wat moet verborgen worden in het beeld van een man? Belangrijk bij modefoto's is de sociale en seksuele context. Eén van de elementen van deze beelden is dat ze ons doen denken aan de manieren van omarmen: niet letterlijk mannen aanraken, maar narratief het beeld vormgeven in een verhaal over mannen in interactie met elkaar. Deze beelden zijn dus een combinatie van enerzijds de evocatie van gezondheid van het lichaam zelf en anderzijds van het mentaal samenbrengen van lichamen, en misschien zelfs van liefde en haat, lust en wreedheid. De blik van de mannen is zacht en uitnodigend, wie kan vertellen waar één lichaam mentaal eindigt en een andere begint? De grenzen van dat soort beelden zijn erotisch; erotiek wordt vaak gecontroleerd door narcisme.

Ook de filmwereld heeft nog altijd een probleem met mannelijk naakt

Portretten zijn zeer reflecterend, niet alleen voor de maker en het onderwerp, maar ook voor de kijker. Hoe kraken of maken ze dan onze identiteit? Willen we weten wie we zijn of willen we ons identificeren met het subject als we kijken naar dergelijke foto's? De kijker is

daardoor vaak gekweld met de vraag: wat maakt een man mannelijk? De subjecten in de foto's zijn bevroren als passieve objecten van de blik van mannen en vrouwen. Vroeger werden mannen geportretteerd op een actieve wijze, gezien als werkers of als helden. Nieuw voor dit tijdperk is dat mannen worden geportretteerd als passieve, kwetsbare, poserende objecten van spektakel. Dit is een weerspiegeling van de hedendaagse cultuur waar de man eerder zacht, gefragmenteerd, gecontextualiseerd, bezeten, blootgesteld en teder is. Hierdoor is er ook een verschuiving in wat wordt afgebeeld en volgt de trend de representaties van vrouwen. Zij worden meestal herleid tot een bil, een borst of pruilende lippen. De parallele obsessie kan worden gevonden in mannelijke cultuur met onmiskenbare overgewaardeerd lichaamsdelen. Deze versnippering in delen van het lichaam is zelfs gelinkt aan de idee van de mannelijke, de vrouwelijke of de homoblik die een verleidelijk effect heeft. Deze foto's leiden de gedachten tot het innerlijke van het lichaam. Waar het vroeger bij mannen vaak ging om de grootte van de fallus, gaat het nu veel meer over de esthetiek van het hele lichaam. De reden voor het gebruik van jongensachtige, 'gayish', 'twinkish' mannelijke lichamen bevrijdt het van zijn verplicht fallische totaliteit; potentie is bijgevolg vrijgegeven in de lichaamsaesthetiek. De perfecte vertegenwoordiging van het lichaam maakt het kijken menselijk en sterfelijkheid creëert bij de kijker het bewustzijn van de zwakte of breekbaarheid van het vlees. Daarnaast is het gebruik van kleding in de modefoto's en de bedekking van sommige lichaamsdelen ook suggestief voor de geest van de kijker. Het belangrijkste van het gebruik van mannen als esthetische en suggestieve objecten, mooi of erotisch, is het plezier van het kijken naar dat soort beelden. Het is aan de kijker om over het doel van dergelijke foto's na te denken.

Vele contradicties

De presentatie van de man is echter alles behalve objectief. Aan de ene kant blijft het clichébeeld van de sterke man overeind: hij wordt

machtig, fors en atletisch afgebeeld en indien naakt, ligt de focus enkel op de lichaamsbouw (spiermassa, sixpack, etcetera). Maar aan de andere kant blijft een 'full frontal' shot eerder een rareiteit. Ook de filmwereld (vooral Hollywood) heeft nog altijd een probleem met mannelijk naakt. In de reclame daarentegen is dit beeld sterker vertegenwoordigd, al dan niet in een lichtversie afhankelijk van het product. Het probleem met het manbeeld in de hedendaagse beeldcultuur ligt bij de mannen zelf. Een naakte man stelt zich kwetsbaar op. Hij neemt door zichzelf naakt te tonen dezelfde positie in die tot heden aan de vrouw besteed was. Hij laat zich keuren en beoordelen. Een andere oorzaak voor het weerhouden van bijvoorbeeld 'mannelijk naakt' uit de beeldcultuur is vermoedelijk het feit dat deze wereld nog steeds door mannen wordt gedomineerd. Voor veel mannen blijft mannelijkheid gelinkt aan de grootte van het geslachtsdeel.

Publieke ruimte niet vrij

Dat de affiche voor de expo in Wenen werd gecensureerd, terwijl de afbeeldingen binnen het museum behouden mochten blijven, wijst ook op een andere tegenstelling: het verschil in ruimte. De openbare ruimte is van iedereen en dus ook van (gezinnen met) kinderen. Hierdoor hebben velen het idee dat ze de keuze niet hebben om te ontsnappen aan dit soort beelden. Het 'echte' – en weinig suggestieve – van de foto in combinatie met het feit dat het om mannelijk naakt ging, maakte dat voor vele voorbijgangers de grens was overschreden. Mannelijk naakt: het is dus nog steeds geen evidentie.

Dirk Reynders (dirk.reynders@khlm.be) is doctor in de visuele communicatie. Hij werkt momenteel als docent aan de KHLim op de faculteit Media, Kunst en Design.

Literatuurselectie

- Anderson, A., C. Leigh, C. Eigh, & T. Holbrook, (2000) *Making Weight: Men's Conflicts with Food, Weight, Shape & Appearance*. Carlsbad, CA: Gurze Books.
- Davidson, G. (2012) *Queer Commodities: Contemporary US Fiction, Consumer Capitalism, and Gay and Lesbian Subcultures*. American Literature Readings in the 21st Century). New York: Palgrave Macmillan.
- Dotsen, E. (1999) *Behold the Man: The Hype and Selling of Male Beauty in Media and Culture*. Londen: Routledge.
- Simpson, M. (1994) *Male Impersonators: Men Performing Masculinity*. Londen: Routledge.
- Sullivan, N. (2003) *A critical introduction to queer theory*. Melbourne: Circa Books.
- Thompson, M. (1999) *Gay Body: A Journey Through Shadow To Self*. Londen: Stonewall Inn Editions.

Mannelijk naakt in de openbare ruimte: soms op onverwachte plaatsen, zoals hier op de universiteitscampus in Heverlee van de KU Leuven. Foto: Tim Devos